

**PEDAGOGIK FAOLIYATDA AGRESSIV HARAKATLARNING
NAMOYON BO'LISH SHAKILLARI VA ULARNI QO'ZG'ATUVCHI
OMILLAR**

Toshkent Kimyo Xalqaro universiteti

Namangan filiali ijtimoiy psixologiya yo'nalishi

2-kurs magistr talabasi

Yakubov Baxodirjon Muhammadjonovich

+998979751419

Annotatsiya

Ushbu tezis pedagogik faoliyatda yuzaga keladigan agressiv xatti-harakatlarning shakllari, sabab va omillarini tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida agressivlikni aniqlash mezonlari, uning maktab va boshqa ta'lim muassasalaridagi namoyon bo'lish usullari hamda pedagogik sharoitlarda bu xatti-harakatlarni oldini olish va boshqarish yo'llari o'rganiladi. Tezisdan shuningdek, agressivlikka olib keluvchi individual, oilaviy va ijtimoiy omillar, pedagogning roli hamda samarali pedagogik strategiyalar ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: pedagogik faoliyat, agressiv xatti-harakat, pedagogik muhit, psixologik omillar, ijtimoiy omillar, oilaviy omillar, konflikt, xulq-atvor, emocional intellekt, boshqaruv strategiyalari

Pedagogik faoliyat insonlarning rivojlanishida, ularning ijtimoiy va shaxsiy o'sishida muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, ta'lim jarayonida ba'zan o'quvchilar va hatto pedagoglar tomonidan agressiv xatti-harakatlar namoyon bo'lishi mumkin. Agressivlik – bu individual yoki guruh xatti-harakatlarining boshqalar uchun zararli bo'lishi mumkin bo'lgan shakli bo'lib, u o'quv jarayoni

sifatini pasaytirishi, pedagogik muhitni buzishi va ijtimoiy munosabatlarga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Pedagogik faoliyatda agressiv harakatlarning namoyon bo'lishi turli shakllarda uchraydi: so'z bilan tahdid, jismoniy harakatlar, passiv qarshilik yoki konfliktli xatti-harakatlar orqali. Ushbu xatti-harakatlarning paydo bo'lishiga individual psixologik xususiyatlar, oilaviy muhit, ijtimoiy ta'sirlar, shuningdek, pedagogik muhitdagi noqulay sharoitlar va noto'g'ri pedagogik strategiyalar sabab bo'lishi mumkin.

Ushbu tezisning maqsadi pedagogik faoliyatda agressiv xatti-harakatlarning shakllarini aniqlash, ularni qo'zg'atuvchi omillarni tahlil qilish va pedagogik strategiyalar orqali bu xatti-harakatlarni boshqarish yo'llarini o'rganishdir. Tadqiqot natijalari pedagoglarga, o'quvchilarga va ta'lim muassasalariga agressivlikning oldini olish va ijobiy pedagogik muhitni yaratishda amaliy yordam berishi kutilmoqda.

Pedagogik faoliyatda agressiv xatti-harakatlarning shakllari: Pedagogik faoliyat jarayonida agressivlik turli ko'rinishlarda namoyon bo'lishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, u quyidagi asosiy shakllarda uchraydi:

So'z orqali agressivlik: Bu shakl o'quvchilarning bir-biriga yoki pedagogga qarata tanqid, haqorat, tahdid yoki shaxsiy hujumlarni o'z ichiga oladi. Masalan, dars davomida o'quvchilar o'zaro bahslashib, so'z bilan bir-birini kamsitish yoki pedagogni tanqid qilish hollari. Bu holat pedagogik jarayonning psixologik muhitiga salbiy ta'sir ko'rsatadi va o'quvchilarning o'zini ishonchsiz his qilishiga olib keladi.

Jismoniy agressivlik: Jismoniy xatti-harakatlar qo'zg'atuvchi va zararli bo'lishi mumkin. Bularga itarish, urish, narsalarni tashlash yoki boshqa shaxsiy hududga tajovuz qilish kiradi. Bu shakl ko'pincha impulsiv va boshqarilmagan

his-tuyg'ulardan kelib chiqadi va pedagogik muhitni keskinlashishiga sabab bo'ladi.

Passiv agressivlik: Bu shakl o'zini bilvosita namoyon etadi: masalan, topshiriqlarni bajarmaslik, kechiktirish, darsda e'tibor bermaslik yoki uy vazifalarini bajarmaslik.

Passiv agressivlik pedagogik jarayonda murakkablik yaratadi, pedagogning o'quvchilarga nisbatan strategiyasini muvofiqlashtirishini qiyinlashtiradi.

Konfliktli xatti-harakatlar: Konfliktlar odatda individual yoki guruhiiy darajada yuzaga keladi va ular ijtimoiy hamda psixologik muhitga salbiy ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilar orasidagi raqobat, ijtimoiy rollarni noto'g'ri talqin qilish yoki pedagogik noto'g'ri yondashuv konfliktlarning paydo bo'lishini kuchaytiradi.

Agressiv xatti-harakatlarni qo'zg'atuvchi omillar, pedagogik faoliyatda agressivlikka olib keluvchi omillar bir necha guruhga bo'linadi:

Individual psixologik omillar: Temperament va xarakter xususiyatlari: impulsiv, tez g'azablanuvchi, sabrsiz shaxslar agressivlikka moyil bo'ladi. Emotsional intellekt yetishmasligi: o'z his-tuyg'ularini boshqarish qobiliyatining pastligi. Psixologik stress va frustratsiya: muvaffaqiyatsizlik, maqsadga erisha olmaslik hissi.

Oilaviy omillar: Oiladagi ziddiyatlar, tarbiyaviy yetishmovchilik yoki qat'iy tarbiyaviy metodlar. Oilada agressiv xatti-harakatlarni kuzatish, masalan, ota-onaning o'zaro nizolari, bolada imitatsiya orqali agressivlik shakllanishiga sabab bo'ladi.

Ijtimoiy va maktab muhitiga oid omillar: O'quvchilar o'rtasidagi raqobat, do'stlar guruhidagi salbiy ta'sir. Pedagogik muhitdagi noto'g'ri yondashuv:

adolatli bo‘lmagan baholash, etarli e’tibor bermaslik, dars jarayonining monotoniysi. Ijtimoiy stress va tashqi muhitning ta’siri: televizor, internetdagi zo‘ravonlik, atrof-muhitdagi noxush hodisalar.

Pedagogik omillar: Pedagogning xatti-harakati va emotsional holati: pedagogning keskin yoki salbiy yondashuvi o‘quvchilarni agressiyaga undashi mumkin. Ta’lim metodikasining mos kelmasligi: o‘quvchilarning individual xususiyatlari hisobga olinmasligi. Ta’lim muhitidagi tartibsizlik: tartibsiz dars rejasi, aniqlik va qoidalar yetishmasligi.

Agressiv xatti-harakatlarni oldini olish va boshqarish yo‘llari, pedagogik faoliyatda agressivlikni kamaytirish va boshqarish quyidagi strategiyalar orqali amalga oshiriladi: Pedagogik yondashuvni moslashtirish: o‘quvchilarning individual psixologik xususiyatlarini hisobga olish, dars jarayonini qiziqarli va interaktiv qilish. Emotsional intellektni rivojlantirish: o‘quvchilarga o‘z his-tuyg‘ularini tan olish va boshqarish ko‘nikmalarini o‘rgatish. Ijtimoiy va guruhiy faoliyat: o‘quvchilar o‘rtasida ijobiy hamkorlikni rag‘batlantirish, konfliktlarni konstruktiv tarzda hal qilish. Oilaviy ta’sirni hisobga olish: ot-onalar bilan hamkorlikda tarbiyaviy strategiyalarni ishlab chiqish. Stressni kamaytirish: dars muhitini tartibga solish, faol dam olish va psixologik yordam imkoniyatlarini yaratish.

Pedagogik faoliyat jarayonida agressiv xatti-harakatlar pedagogik muhitning samaradorligi va o‘quvchilarning psixologik rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, agressivlik o‘zini turli shakllarda namoyon qiladi: so‘z orqali tahdid yoki haqorat, jismoniy tajovuz, passiv qarshilik va konfliktli xatti-harakatlar. Har bir shakl pedagogik jarayonning sifatiga salbiy ta’sir qiladi va o‘quvchilarning ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga xalaqit beradi.

Agressiv xatti-harakatlarni qo‘zg‘atuvchi omillar bir necha guruhga bo‘linadi. Shularga individual psixologik xususiyatlar (temperament, emotsional intellekt yetishmovchiligi), oilaviy ta‘sir (ziddiyatlar, tarbiyaviy yetishmovchilik), ijtimoiy va maktab muhitidagi salbiy omillar hamda pedagogik strategiyalarning noto‘g‘ri qo‘llanilishi kiradi. Bu omillar birgalikda o‘quvchilarda agressiv xatti-harakatlar paydo bo‘lishini kuchaytiradi va pedagogik faoliyatda murakkabliklar yaratadi.

Pedagogik jarayonda agressivlikni kamaytirish va boshqarish uchun quyidagi asosiy strategiyalar samarali hisoblanadi: pedagogik yondashuvni individuallashtirish, emotsional intellektni rivojlantirish, ijtimoiy va guruhliy faoliyatni rag‘batlantirish, oilaviy ta‘sirni hisobga olish va stressni kamaytirish choralari. Ushbu strategiyalar pedagogik muhitni ijobiylashtirish, o‘quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash hamda agressiv xatti-harakatlarni oldini olishda muhim ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, pedagoglar va ta‘lim muassasalari agressivlikni aniqlash, uning sabablarini tahlil qilish va samarali boshqarish tizimini ishlab chiqish orqali pedagogik faoliyat sifatini oshirish va ijobiy psixologik muhit yaratishga erishishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Бородина, Л. М. Психология конфликта и агрессии. – М.: Педагогика, 2017.
2. Левин, К. Социальная психология агрессии. – СПб.: Питер, 2018.
3. Русаков, В. Н. Педагогика и управление поведением учащихся. – М.: Просвещение, 2016.
4. Айрапетян, Р. С. Эмоциональный интеллект и поведение в школе. – М.: Изд-во МГУ, 2019.

5. Синельников, В. Г. Детская и подростковая психология. – СПб.: Речь, 2015.
6. Axmedova, S. Pedagogik psixologiya asoslari. – Toshkent: “Fan va Ta’lim”, 2018.
7. Islomov, A. Ta’lim muassasalarida psixologik muhit va konfliktlar boshqaruvi. – Toshkent: “Uzbekistan National University”, 2019.
8. Qodirov, B. O‘quvchilarda ijtimoiy va emotsional intellektni rivojlantirish. – Toshkent: “Cholpon”, 2020.
9. To‘xtayev, D. Pedagogik faoliyatda psixologik xavfsizlik va agressivlikning oldini olish. – Toshkent: “Ma’naviyat”, 2017.
10. Rasulov, T. Maktabdagi konflikt va uning pedagogik yechimlari. – Toshkent: “Shark”, 2016.
11. Karimova, N. O‘quvchilarda xulq-atvor va emotsional barqarorlikni shakllantirish metodikasi. – Toshkent: “Akademiya”, 2019.
12. Yusupov, J. Pedagogik psixologiya: nazariya va amaliyot. – Toshkent: “Fan”, 2021.